

SELETUSKIRI
Vabariigi Valitsuse korralduse „Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika
Eesti strateegiakava aastateks 2023–2027” muudatustepanekute heakskiitmine”
eelnõu juurde

1. Sissejuhatus

Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika (edaspidi *ÜPP*) eelarve aastateks 2021–2027 on 385 miljardit eurot, mis moodustab alla kolmandiku EL eelarvest. ÜPP eelarve jaotub kahe samba vahel – otsetoetused ja turukorraldus kui ÜPP I samm ning maaelu arengu toetused kui ÜPP II samm – mida rahastatakse vastavalt Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondist (edaspidi *EAGF*) ja Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (edaspidi *EAFRD*).

Eesti saab 2021–2027 perioodil EAGFist 1,354 miljardit eurot ja EAFRDst 698,5 miljonit eurot (arvestamata käesolevaid muudatusi). ÜPP 2021–2027 väljatöötamise läbirääkimised Euroopa Liidu tasandil ei lõppenud 2020. aastaks. Seetõttu muutusid 2021. ja 2022. aasta üleminekuaastateks, kus uue perioodi vastavate aastate vahenditele rakendati ÜPP eelarveperioodi 2014–2020 reegleid. Eestile tähendas see, et 2021. ja 2022. aastal oli võimalik kasutada uue perioodi vahenditest otsetoetusteks 384 miljonit eurot ning aastatel 2021–2025 maaelu arengu toetusteks 258,5 miljonit eurot (sh 63 miljonit eurot Euroopa Liidu taasterahastust) EL-i vahendeid, viimaseid Eesti maaelu arengukava 2014–2020 (edaspidi *arengukava*) raames. ÜPP rakendamine uue perioodi reeglite järgi toimub aastatel 2023–2027 ning sellel perioodil on Eestil kasutada EAGFist otsetoetustena 1,008 miljardit eurot (arvestamata käesolevaid muudatusi) ja sektoripõhiste sekkumistena 0,7 miljonit eurot ning EAFRDst 440,1 miljonit eurot. EAFRD sekkumiste ja EAGFi sektoripõhiste sekkumiste EL fondide osale lisandub Eesti-poolne finantseerimine kokku 196,9 miljonit eurot.

Perioodi 2021–2027 ÜPP vahendite kasutamiseks aastatel 2023–2027 tuli kõigil liikmesriikidel koostada strateegiline programmdokument – ÜPP strateegiakava. Tegemist on muudatusega võrreldes eelmise eelarveperioodiga – selle maaelu arengukavad asendusid sisuliselt ÜPP strateegiakavadega, mis hõlmavad olulisel määral (sh kõik otsetoetused) nii ÜPP I sammast (rahastus EAGFist) kui ka II sammast (rahastus EAFRDst) ja tagavad valdkonna terviklikuma planeerimise. ÜPP strateegiakava kaudu programmeeritakse enamus ÜPP I ja II samba vahenditest ja elementidest. ELi tasandil on määratletud ÜPP üld- ja erieesmärgid, mis tuleb liikmesriikidel saavutada oma ÜPP strateegiakavas kavandatud sekkumiste ehk meetmete kaudu.

Vabariigi Valitsus kiitis 2021. a aprillis heaks Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava aastani 2030 (edaspidi *PõKa 2030*). PõKa 2030 koostati Maaeluministeeriumi poolt tihedas koostöös asjaomaste ministeeriumide ning esindusorganisatsioonidega. PõKa 2030 võeti aluseks 2021–2027 perioodi Eesti ÜPP vahendite planeerimisele ning Eesti ÜPP strateegiakava väljatöötamiseks. ÜPP strateegiakava koostamisega alustati Eestis 2019. aastal ning koostamise protsessi juhtis samuti Maaeluministeerium. ÜPP strateegiakava koostamiseks moodustati juhtkomisjon. Juhtkomisjoni ülesandeks oli kujundada Eesti seisukohad Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika toetuste andmist reguleerivate õigusaktide kohta ning koordineerida ÜPP strateegiakava koostamist, teha strateegiakava kohta ettepanekuid ja kujundada seisukoht strateegiakava kohta enne Vabariigi Valitsusele esitamist. Juhtkomisjoni olid kaasatud asjaomased ministeeriumid (Rahandusministeerium, Keskkonnaministeerium, Haridus- ja Teadusministeerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium,

Sotsiaalministeerium), Riigikantselei ja sektorite (põllumajandus, toiduainetööstus, keskkond, metsandus, kogukonnad, ettevõtlus) esindusorganisatsioonid, teadus- ja arendusasutused ning rakendusasutused.

Vabariigi Valitsus kiitis välja töötatud Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika Eesti strateegiakava aastateks 2023–2027 (edaspidi *strateegiakava*) eelnõu heaks 9. juuni 2022. a korraldusega nr 167, andes viimasega ühtlasi maaeluministrile volituse läbirääkimisteks Euroopa Komisjoniga. Euroopa Komisjon kiitis strateegiakava heaks 2022. a 11. novembril rakendusotsusega nr C(2022) 7912 final ning selle 1. muudatused 2024. a 8. aprillil, rakendusotsusega nr C(2024) 2139 final, 2. muudatused 2024. a 16. detsembril, rakendusotsusega nr C(2024) 8747 final, 3. muudatused 2025. a 10. septembril, rakendusotsusega nr C(2025) 6001 final ja 4. muudatused 2025. a 11. detsembril, rakendusotsusega nr C(2025) 8513 final. Strateegiakava 5. muudatuste strateegilised muudatused on hetkel esitatud Euroopa Komisjonile heakskiitmiseks.

Strateegiakava raames on kavas rakendada kokku 58 toetusmeedet ehk sekkumist, mis jagunevad ÜPP horisontaalse eesmärgi ja üheksa erieesmärgi vahel. Strateegiakava alusel makstavaid toetusi menetletakse Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse (edaspidi *ELÜPS*) ja selle alusel antavate rakendusaktide alusel. Esimeste strateegiakava sekkumiste, milleks olid otsetoetused ning pindala- ja loomapõhised maaelu arengu toetused, rakendamine algas 2023. a kevadel. Strateegiakava sekkumiste avaliku sektori kogueelarve on 1 619 186 184 eurot (arvestamata käesolevaid muudatusi). 2026. a 9. augusti seisuga on strateegiakava avaliku sektori kogueelarvest ära kasutatud (s.t toetusesaajatele välja makstud) 754 865 919 eurot, mis teeb selle finantsplaani täitmise protsendiks 46,75.

Käesoleva eelnõuga nähakse ette strateegiakava kuuendate muudatusettepanekute heakskiitmine ning Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile muudatusettepanekute Euroopa Komisjonile esitamine ja vajaduse korral muudatuste osas läbirääkimiste pidamine.

Korralduse eelnõu ja seletuskirja valmistas ette Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi põllumajanduspoliitika osakonna nõunik Ove Pöder (tel 625 6290, ove.poder@agri.ee). Seletuskirja lisaks 1 olevad strateegiakava muudatusettepanekud ning lisaks 2 oleva muudatusettepanekute kohaselt muudetud strateegiakava põhiteksti valmistasid ette ka Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi põllumajanduskeskkonnapoliitika osakonna töötajad.

2. Eelnõu eesmärk

Käesoleva eelnõuga tehakse strateegiakavas muudatusi, mis tulenevad Euroopa Liidu tasandil võetud meetmetest, et leevendada Euroopa Liidu põllumajandustootjate olukorda tulenevalt Lähis-Ida kriisist tingitud väetisehindade tõusust. Muudatuste näol on tegemist ühe sellise meetme kasutamisega – nimelt strateegiakava otsetoetuste 2027. a eraldiste suurendamisega 26 404 994 euro võrra.

3. Eelnõu sisu

Vabariigi Valitsuse korraldus kehtestatakse ELÜPSi § 10 lõike 2 ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2115, millega kehtestatakse liikmesriikide koostatavate Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondist (EAGF) ja Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) rahastatavate ühise põllumajanduspoliitika strateegiakavade (ÜPP strateegiakavad)

toetamise reeglid ning tunnistatakse kehtetuks määrused (EL) nr 1305/2013 ja (EL) nr 1307/2013 (ELT L 435, 06.12.2021, lk 1–186), artikli 119 lõigete 1 ja 2 alusel. ELÜPSi § 2 lõike 3 kohaselt võib Vabariigi Valitsus ÜPP abinõu rakendamiseks anda oma pädevuse piires korralduse küsimuses, mille otsustamise õigus on asjakohaste ELi õigusaktide ja nende alusel kehtestatud õigusaktide kohaselt liikmesriigil. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2115 artikkel 119 näeb ette tingimused, millele peavad vastama liikmesriikide poolt Euroopa Komisjonile esitatud taotlused strateegiakavade muutmiseks, samuti reguleerib kõnealune artikkel strateegiakavade muutmise menetlust Euroopa Komisjoni ja liikmesriigi vahel. Viidatud artikli 119 lõike 7 kohaselt võib alates 25. maist 2024 esitada ÜPP strateegiakava muutmise taotluse reeglina kaks korda kalendriaastas. Sama määruse artikli 124 lõike 4 punkti d kohaselt tuleb strateegiakava korraldusasutuse, kelleks ELÜPSi § 10 lõike 4 kohaselt on Regionaal- ja Põllumajandusministeerium, ettepanekute kohta strateegiakava muutmiseks esitada oma arvamus strateegiakava seirekomisjonil. Arengukava ja strateegiakava ühise seirekomisjoniga konsulteeritakse muudatuste osas kirjaliku protseduuri raames – muudatused saadeti seirekomisjoni liikmetele 2026. a 7. augustil ning paluti nende arvamus 14. augustiks. Lühike arvamuse küsimuse tähtaeg on tingitud muudatuse menetlemise pingelisest ajaraamist - Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2115 artikli 103a (mis on määrusesse lisatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2026/1768 artikli 1 punktiga 8) kohaselt tuleb käesolev muudatusettepanek Euroopa Komisjonile heakskiitmiseks esitada juba hiljemalt 2026. a 31. augustil.

Strateegiakava muudatused seisnevad selle 2027. a kalendriaasta otsetoetuste eraldise suurendamises maksimaalse võimaliku, ehk 26 404 994 euro võrra ning nimetatud summa jaotamises erinevate otsetoetuste vormis rakendatavate sekkumiste (sekkumised 1.1 „Põhiline sissetulekutoetus jätkusuutlikkuseks“, 1.2 „Täiendav ümberjaotav sissetulekutoetus jätkusuutlikkuseks“, 7.1 „Täiendav sissetulekutoetus noortele põllumajandustootjatele“, ÖK1 „Kliima- ja keskkonnakava: keskkonnasõbralik majandamine“, 1.6 „Põllumajandustootmisega seotud toetus tera- ja kaunviljakultuuride kasvatamiseks“, 1.7 „Põllumajandustootmisega seotud toetus puu- ja köögivilja ning marjakultuuride kasvatamiseks“ ja 1.8 „Põllumajandustootmisega seotud toetus seemnekartuli kasvatamiseks“) vahel.

Seletuskirja lisa 1 kajastab strateegiakava muudatusettepanekuid. Seletuskirja lisas 2 on toodud muudatusettepanekute kohaselt muudetud strateegiakava põhitekst. Muudatused on tehtud peatükis 5.1, otsetoetuste vormis rakendatavate sekkumiste kirjelduses (sekkumiste 1.1, 1.2, 1.6, 1.7, 1.8, 7.1 ja ÖK1 nn sekkumislehed) ning peatükis 6 (rahastamiskava).

Strateegiakava kehtiva versiooniga on võimalik tutvuda Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi veebilehel aadressil <https://www.agri.ee/euroopa-liidu-uhise-pollumajanduspoliitika-strateegiakava-2023-2027>.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu on kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2021/2115, millega kehtestatakse liikmesriikide koostatavate Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondist (EAGF) ja Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) rahastatavate ühise põllumajanduspoliitika strateegiakavade (ÜPP strateegiakavad) toetamise reeglid ning tunnistatakse kehtetuks määrused (EL) nr 1305/2013 ja (EL) nr 1307/2013 (ELT L 435, 06.12.2021, lk 1–186), Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2021/2116, mis käsitleb ühise põllumajanduspoliitika rahastamist, haldamist ja seiret ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 1306/2013 (ELT L 435, 06.12.2021, lk 187–261), Euroopa

Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2021/1060, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfond+, Ühtekuuluvusfondi, Õiglase Ülemineku Fondi ja Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi kohta ning nende ja Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi, Sisejulgeolekufondi ning piirihalduse ja viisapoliitika rahastu suhtes kohaldatavad finantsreeglid (ELT L 231, 30.06.2021, lk 159–706) ning komisjoni delegeeritud määrusega (EL) 2023/370, millega täiendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) 2021/2115 seoses ÜPP strateegiakavade muutmise taotluste liikmesriikidepoolse esitamise menetluste ja tähtaegadega ning täiendavate juhtudega, millal ÜPP strateegiakavade muutmise taotluste maksimumarvu ei kohaldata (ELT L 51, 20.02.2023, lk 25–30).

5. Eelnõu mõjud

Muudatus pakub leevendust taimekasvatuse ja aianduse valdkonnas tegutsevatele Eesti põllumajandustootjatele, keda on viimasel ajal tabanud mitmed tagasilöögid – Lähis-Ida kriisist põhjustatud sisendhindade tõus ning viimaste aastate ebasoodsad ilmastikuolud on vähendanud saagikust ning mõjutanud negatiivselt ettevõtete majandustulemusi. Käesoleva muudatusega tehtav otsetoetuste suurendamine aitab parandada ettevõtete vähenenud finantsvõimekust ja võimalusi täiendavaid kulusid omavahenditest katta.

6. Eelnõu rakendamiseks vajalikud kulutused

Kuna muudatuste näol on tegemist strateegiakava EAGFi eelarve suurendamisega riigipoolse rahastamise kohustuseta sekkumistele, siis ei too need kaasa vajadust täiendavate riigieelarveliste vahendite järele, võrreldes strateegiakava kehtiva versiooniga. Muudatuse tulemusel suureneb 2027. a otsetoetuste, mis valdavas osas makstakse põllumajandustootjatele välja 2027. a detsembris, eelarve kokku 26 404 994 euro võrra. Eraldiste suurendamise allikaks on Euroopa Komisjonilt saadud informatsiooni kohaselt perioodile 2028–2034 järgneva EL-i pikaajalise eelarve vahendid. Regionaal- ja Põllumajandusministeerium teeb ettepaneku sätestada muudatuste heakskiitmist käsitlevates otsustes, et käesolevate vahendite (26 404 994 eurot) näol on tegemist osaga perioodile 2028–2034 järgneva EL-i pikaajalise eelarve ÜPP osa vahenditega.

7. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu esitatakse kooskõlastamiseks Haridus- ja Teadusministeeriumile, Kliimaministeeriumile, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile, Rahandusministeeriumile ja Sotsiaalministeeriumile, samuti informatsiooniks arengukava ja strateegiakava ühisele seirekomisjonile.